

Cənub bölgəsinin ədəbi dünyası

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi (AYB) Lənkəran bölməsinin 45 yaşı tamam olur. Bölgədə ədəbi mühitin yaranmasının isə qədim tarixi var. Lənkəran şəhəri orta əsrlərdən bölgənin mədəniyyət mərkəzi olub. Cənub bölgəsində yazıb-yaratmış alimlərdən, şairlərdən zəngin irs qalıb.

Şah İsmayıl Xətəinin ulu babası Şeyx Səfiəddin Lənkərana elm öyrənmək üçün gələnlərdən olub. O da, digərləri də öz irfani fikirlərini xalqa şeirlə çatdırıblar. Bu böyük şəxsiyyətlərin yaradıcılığı bölgə ədəbiyyatının ilkin nümunələri sayılır.

XIX əsrin ortalarında Lənkəranda məşhur ədəbi məclis - "Fövcül-füsəha" ("Gözəl danışanlar məclisi") fəaliyyət göstərmiş.

Məclisə Usta Hüseynqulu Şuri və Molla Fəttah Səhban, Mirzə İsmayıl Qasir rəhbərlik ediblər. Məclis XX əsrin əvvəllərinə qədər davam edərək yeni maarifpərvər ziyalıların yetişməsinə müstəsna rol oynayıb. Maarifçilər isə ədəbiyyatın inkişafında misilsiz xidmətləri olub. Bu müəlliflər "Şərqi-Rus", "Molla Nəsrəddin" və başqa mətbuat orqanları ilə əlaqə saxlayıb yazılarını çap etdiriblər. Rayonda yeni yaradılan Xalq Teatrı üçün pyeslər yazılırdı. 1928-ci ildə yerli müəlliflərdən Teymur Şahverdiyevin "Altı vəfat" və "Həqiqi rəya" adlı birpərdəli, Mirzə İsaq Möhsünzadənin isə "Cəmşidabad" adlı beşpərdəli pyesləri Xalq Teatrında tamaşaya qoyulub.

Ötən əsrin 30-cu illərində Lənkəranda nəşr olunan "Sosialist subtropikası" qəzeti bütün bölgənin mətbu orqanı idi. Qəzetin oxucuları altı rayonu əhatə edirdi. Bu da rayonlararası ədəbi-mədəni əlaqələrin genişləndirilməsinə xidmət edirdi. 60-cı illərdə isə bütün respublikada olduğu kimi, Lənkəranın ədəbi mühitində də yeni bir canlanma özünü göstərmiş. Yazarlar "Lənkəran" qəzetinin redaksiyasında və şəhər mərkəzi kitabxanasında ədəbi məclislərini davam etdiriblər. Məclisə Şəker Aslan, Yaşar Rzayev, Mirhəzif Bahadır, Mirhəşim Talışlı kimi qələm sahibləri rəhbərlik ediblər. Burada öz imzalarını respublikada təsdiq edən ədəbi nəsillər yetişmiş. Firudin Ağayev, Camal Yusufzadə, Vaqif Hüseynov, Əlisa Nicat, Hüseynağa Qəniyev, İltifat Saleh, Xeyrulla Mehdi, Məmmədhusəyn Əliyev, Həbib Səfərov, Manaf Manafov və başqaları məhz Lənkəran ədəbi məclislərində yetişiblər. Bu inkişaf bölgədə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının Zona Şöbəsinin yaradılması zərurətini yaradıb və bu da 1978-ci ilə təsadüf edib. Yazıçı Məmmədhusəyn Əliyev şöbənin məsul katibi təyin edilib. Zona şöbəsi 8 rayonu: Lerik, Yardımlı, Cəlilabad, Masallı, Astara, Biləsuvar, Neftçala və Lənkəran

rayonlarını əhatə edirdi. Bu rayonların ədəbi qüvvələri bir yerə toplaşaraq ədəbi müzakirələr aparıb, maraqlı tədbirlər keçiriblər.

Cəlilabaddan Abbasağa Azərtürk, Malik Rzayev, Masallıdan Xanəli Tolış, Novruz Xoşbəxt, Rafiq Əliyev, Nurməmməd Ağa, Astaradan Novruz İbadoğlu, Aqil Yaqub, Şahverən Cavad, Lerikdən Xanlar

Həmid, Nəzir Şaban, Haciməmməd Quluzadə, Yardımlıdan Sahib Əliyev, Neftçaladan Soltan Abbas, Zabil Pərviz, Müzəffər Məzahir, Lənkəranda Vaqif Hüseynov, Həzi Əliyev, Yaşar Rzayev, Xudaqulu Cəniyev, Malik Şərif, Hüseynqulu Məmmədov, Mirhəşim Talışlı, Firudin Aslanov, Əli Nasir, Ziyafət Əkbərov, Etibar Əhədov, Sərraf Talib, Baloğlan Cəlil İdrisi, gənclərdən Ağamir Cavad, Balayar Sadiq və başqaları ədəbi müzakirələrdə fəal iştirak edirdilər. Bəyənən əsərlər çap olunmaq üçün respublikanın müxtəlif qəzet və jurnallarına göndərilirdi. Bundan əlavə şöbə ədəbi orqanlarda nəşr olunmaq üçün xüsusi səhifələr hazırlayıb redaksiyalara təqdim edirdi. Şair və yazıçıların əməkçi insanları və tələbələrini qarşısında çıxışı onları yeni əsərlər yazmaq üçün daha da ruhlandırır, stimuly verirdi. Rayonlarda tez-tez ünlü söz ustalarının yubiley tədbirləri, görüşləri təşkil olunurdu.

Lənkəran Dövlət Dram Teatrının səhnəsində Məmmədhusəyn Əliyevin "Ana fəryadı" və "Prokuror", Şəker Aslanın "Sən kimsən, ata" və "Birtərəfli hərəkət", Vaqif Hüseynovun "Yuxuda zarafat", Baba Rzayevin "Mirmustafa xan" və "Şeyx Zahid", Ağamir Cavadın "Füzuli" dramları müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulub.

Azərbaycan müstəqilliyinə qovuşandan sonra söz və mətbuat azadlığı ədəbiyyatın inkişafı üçün yeni imkanlar yaradıb. Zona şöbəsinin məsul katibi M.Əliyevin redaktorluğu ilə "Şəfəq" jurnalı nəşr olunmağa başlayıb. Bundan başqa Lənkəranda Ş.Əslanın redaktorluğu ilə "Söz", Lerikdə Haciməmməd Quluzadənin redaktorluğu ilə "Məşəl", Astarada Tarif Əsgərin redaktorluğu ilə "Alov" ədəbi-bədii jurnalları, Hacı Etibar Əhədovun redaktorluğu ilə "Aşkarlıq" qəzeti nəşr olunmağa başlayıb və bu mətbu orqanlar bölgədə ədəbiyyatın inkişafına böyük təkan verib.

1992-ci ildə tədqiqatçı-alim və şair

Mirhəşim Talışlı "Fövcül-füsəha" məclisini yenidən bərpa edib. O, klassik ənənələri qorumaq və inkişaf etdirmək üçün şairləri əruz vəznini öyrənməyə və bu vəznə də əsərlər yazmağa həvəsləndirib. Məclis Bakıdakı "Məcməüş-şüəra" ilə sıx əlaqə saxlayırdı.

Şəker Aslanın və İltifat Salehin rəhbərlik etdikləri dövrlərdə AYB Lənkəran bölməsi daha da fəallaşmış. Bir çox istedadlı müəllifin kitabları işıq üzünə görüb, yadda qalan ədəbi-bədii tədbirlər təşkil olunub.

Bölmənin sədri şair İltifat Salehin vəfatından sonra üç ildir ki, AYB Lənkəran

Bölməsinin sədri vəzifəsi mənə həvalə olunub. Bu müddətdə bölmənin balansında olan otaqların sayı artırılıb, təmir işləri aparılıb və zəruri inventarlarla təmin edilib. Artıq bölmədə 35-40 nəfərin iştirakı ilə tədbirlər keçirmək imkanımız da var. Bölmənin əhatə etdiyi digər 5 rayonda tədbirlərin hazırlanması və həyata keçirilməsinə kömək məqsədilə əlaqələndiricilər təyin edilib. Bölmədə əvvəllər mövcud olan "Söz" ədəbi məclisinin və "Şəfəq" ədəbi-bədii jurnalının fəaliyyəti bərpa olunub. Son üç il ərzində bölməmizdə çoxsaylı kitab təqdimatları, şair və yazıçılarla görüşlər, ədəbi müzakirələr, anım və yubiley tədbirləri keçirilib. Bölmə tərəfindən ümumən 2021-ci ildə müxtəlif səpkili 36, 2022-ci ildə 45 və 2023-cü ilin 9 ayı ərzində isə 37 tədbir reallaşdırılıb.

Fəaliyyətimizin bir qolu da bölgədə yaşayan, lakin ölkənin öncül ədəbiyyat dergilərində çap olunmayan yazarların, xüsusən də gənclərin daha genişmiqyasda tanınması layihəsidir. "Azərbaycan", "Ulduz", "Xəzan", "Yurd" və s. jurnallarda, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə və digər mətbuat səhifələrində bölgə yazarlarının əsərləri vaxtaşırı dərc edilir.

AYB rəhbərliyi və Lənkəran Şəhər İcra Hakimiyyəti bölmənin fəaliyyətinə hərtərəfli diqqət göstərirlər. Ötən il və bu il bir neçə bölgə yazarının Prezident təqaüdü, müxtəlif ədəbi mükafatlara layiq görülməsi, bir neçə nəfərin AYB üzvlüyünə qəbul olunması buna əyani sübutdur.

Bu günlərdə AYB-nin Natəvan Klubunda bölməmizin 45 illik yubileyi qeyd edilib. Bundan sonra da AYB Lənkəran Zona Bölməsi bölgədə ədəbi mühitin daha da inkişafına, qarşıda duran vəzifələrin uğurla yerinə yetirilməsinə nail olmaq üçün səylərini əsirgəməyəcək.

Qafar CƏFƏRLİ,
AYB Lənkəran Bölməsinin sədri,
yazıçı-publisist